

-Vastbesloten –

Chassidische vertelling (uit 'De weg van de mens', Martin Buber, 3e hoofdstuk):

Een volgeling van de Rabbi van Lublin vastte eens van Sabbat tot Sabbat. Vrijdag s'middags overviel hem een zo hevige dorst, dat hij meende te zullen sterven. Daar ontdekte hij een bron; hij ging erheen en wilde drinken. Maar meteen bezon hij zich; omwille van een luttel uur dat hij het nog moest volhouden, zou hij het gehele werk van deze week tenietdoen? Hij dronk niet en verwijderde zich van de bron. Trots steeg in hem op, de zware beproeving te hebben doorstaan. Toen hij dit besepte, sprak hij tot zichzelf: Beter heen te gaan en te drinken, dan dat mijn hart tot hoogmoed vervalt. Hij keerde om en ging terug naar de bron. Reeds wilde hij zich vooroverbuigen om water te putten, toen hij bespeurde dat de dorst van hem geweken was. Na het aanbreken van de Sabbat betrad hij de woning van zijn leermeester. 'Lapwerk', riep deze hem al op de drempel toe.

Toen Buber in 1965 in Israël begraven werd legden 3 Palestijnse studenten bloemen op zijn graf. Palestijnse eerbetoon aan een jood. Ook toen al schokkend. Maar tekenend voor Buber. Als filosoof werkte hij het begrip 'ontmoeting' uit, wat een werkelijke ontmoeting is: de ander niet als een object behandelen en op afstand houden, in een 'ik- het' verhouding staan, maar in een 'ik- jij', 'ich und du' verhouding leven. Zo wilde hij ook als jood met de eerdere bewoners van Israël omgaan¹.

Deze houding van Buber is gegrond in de mystieke kant van het chassidisme die de werkelijkheid beziet als een gebroken werkelijkheid. Er zijn diverse breuken in het leven: mens en medemens, zo gauw een bedreiging voor elkaar; het geestelijke tegenover het zo sterke materiele en lichamelijke; het profane, nuchtere alledaagse dat het heilige onzichtbaar dreigt te maken of het heilige zelfs regelrecht ontkent. Het chassidisme meent dat ieder mens mee kan werken aan de verlossing van de wereld, te werken aan het herstel van de eenheid.

In het chassidische verhaal van daarnet was het gebrek aan innerlijke eenheid het grootste probleem. Al dat gerommel van die man: dat vasten en dan weer willen drinken, zich herstellen maar dan toch wel weer willen drinken om hoogmoed te voorkomen, dat vond de rabbi maar niets : Lapwerk was het. Wat een hardheid van die leermeester. Wat krijgt de mens voor zijn moeite? Een veeg uit de pan..... Hij deed toch oprecht zijn best? Ietsjes meer begrip graag, meneer de rabbi! Een leermeester zou toch moeten weten hoe krenkend het is als je inzet niet gezien wordt, als je goede bedoelingen niet erkend worden.... Maar... laten we onze gevoelscultuur niet opleggen aan dit eeuwenoude chassidische verhaal.

De wisselvalligheid van de man is dus het probleem in het verhaal. Buber licht het in zijn boek toe met te zeggen dat de man nooit aan zo'n bijzondere werk als vasten had moeten beginnen als zijn ziel, zijn hele wezen niet een eenheid was. Daar heeft het verhaal natuurlijk een punt. Bij werkelijk bijzondere keuzes moet je met je hele wezen, met lichaam en geest, gevoel en verstand en al je krachten achter je keuze staan, zoals ook al aan Israël gezegd wordt over het geloof in god wordt in het Sjema: Gij zult de Eeuwige uw god liefhebben met geheel uw hart, geheel uw ziel en al uw kracht².

De organisatiekunde wijst er al jaren op dat wie een heldere identiteit en missie heeft succesvoller is. Dat geldt voor bedrijven, voor kerken als de Dominicus, en voor elk mens. Helderheid geeft vitaliteit.

Bewust kiezen dus en dat volhouden, dat is niet niks in deze tijd. Bij voorbaat ga ik al zuchten en in ieder geval een heleboel generatiegenoten met mij. Weet ik nu zeker wat ik

---

¹ Hij richtte de vredesbeweging 'jichud' op, dat eenheid betekent, en streefde naar een binationale staat, beide volken autonoom, maar verenigd in zaken van nationaal belang.

² Deutronomium 6:3 en verder, het 'Sjema Israël'.

wil? Had ik toch niet wat anders moeten studeren, andere baan? Dat andere stel heeft geloof ik een leukere relatie. Ben ik niet aan het vertrutten nu ik een kind heb? Ik moet natuurlijk goed voor mijn dochter zorgen, maar mijn loopbaan dan en mijn spirituele groei? Zie ik mijn familie en vrienden wel genoeg. Als er toch wat gebeurt met ze, dan heb ik zeker spijt dat ik er niet vaker was. Hoe moet je in deze tijd gericht leven, belangrijke keuzes maken en er vastbesloten naar blijven leven?

De verbrokkeling is groot. De hoeveelheid prikkels die je via de media afleiden is enorm. De ongelooflijke vrijheid is mooi, maar kan ook lamslaan. Voortdurend doemen er zijpaden op en zie je groener gras bij de burens. Hoe hou je voor ogen wat voor jou het meest van waarde is?

Alles begint met inkeer bij de weg van de mens. Dat was de eerste zondag van deze serie. Zoals God aan Adam in het paradijs vroeg: Waar ben je? Zo wordt dat aan ieder van ons gevraagd: Waar ben jij mee bezig? Regelmatig stil staan om gericht te kunnen blijven leven, om je oog helder te houden. Je afsluiten voor alle appèl dat op je gedaan wordt. In de psychiatrie wordt vaak een prikkelarme omgeving voorgeschreven, maar tegenwoordig is dat ook daarbuiten geen slecht plan. Je leeg wandelen of hardlopen, wegzinken in Bach, dagboekschrijven of je weblog, of de al eeuwenlang beproefde stiltemomenten, meditatie, en gebed en het houden van de zondagsrust. Of nog mooier, de joodse sabbat houden in strikte zin: geen elektriciteit gebruiken, dus alle internet en mobiele telefoons, tv en radio uit, als je een partner hebt verplicht liefdevol en met aandacht vrijen en alleen daar naartoe gaan waar je te voet heen kan. Als we dat collectief op zondag gaan doen dan is dat voor de Dominicus natuurlijk een doodsteek. Zonder auto, trein en fiets zitten we hier maar met zijn 10en. Maar als het nu ons aller welbevinden én leven in de wereld goed zou doen, dan moet het maar, daar gaat kerk-zijn tenslotte om....

Die prikkelreductie geldt zeker voor kinderen in deze tijd. Psychologen pleiten ervoor om meer met kinderen de natuur in te gaan om psychische problemen te voorkomen. Het moeten weer scharrelkinderen worden. Ook daar wordt dus geroepen om begrenzing van de vermaakcultuur en ruimte te maken voor andere ervaringen en eigen uitdagingen. Het is ook zo verleidelijk om een speelgoedtent bij de Intertoys te kopen voor je neefje in plaats van een laken, touw en wasknijpers. Maar hoe moeten kinderen doorzettingsvermogen leren, als ze niet meer zelf een tent hoeven te bouwen en een oplossing hoeven te bedenken voor een dak dat steeds instort?

Jaren geleden was ik in Zuid-Afrika bij een blank gezin in Johannesburg waar de hekken rond het huis steeds hoger werden en de verhalen over berovingen, verkrachting en moord al in hun kennissenkring werkelijkheid waren geworden. Voor het avondeten bad de vrouw: "God, dank u wel dat we aan het einde van deze dag weer allemaal bij elkaar zijn". Zo eenvoudig, schijnbaar ouderwets misschien, maar overduidelijk uit de grond van haar hart. Ze leefde met aandacht en juist door het besef van de bedreiging had ze zoveel zicht op het goede. Dagelijks benoemde ze dat en volgens mij gaf dat kracht niet de angst te laten regeren en de opgroeiende kinderen nog steeds hun zelfstandigheid te gunnen om zelf naar hun middelbare school te gaan.

Benoemen wat er is, het zoete en het zure, het goede en het moeilijke, waarin je slaagde en wat je hebt laten liggen. Met regelmaat: om alle kanten van het leven te zien en in proportie houden en daardoor vrij te zijn om gericht te kunnen blijven leven.

Zouden we ooit de totale eenheid in onszelf bereiken? Totale harmonie met de wereld? Soms even ja, momenten kan het gewoon even goed en mooi zijn. Maar definitief niet. Het is vallen en opstaan en vaak geen successtory als je geïnspireerd wilt leven. Jezus benoemt dat ook realistisch: het betekent soms moeten verlaten wat je dierbaar is, je kruis dragen, onaanzienlijk zijn. Dat is de méssiaanse weg van de mens.

De eenheid in onszelf is ook vaak ver te zoeken wanneer we te maken krijgen met verlies. Je leven valt stil en verbrokkelt. Wat kan je je krachten uit je voelen wegstromen na een diagnose, na een laatste adem, bij het moeten opstaan de dag na de begrafenis. Wat kan er een verschil zijn tussen je lichaam en je geest in tijden van rouw. Je lichaam doet vaak automatisch de dingen, eet, drinkt, douchet, ontvangt bezoek, gaat misschien weer aan het werk, maar je geest is nog aangeslagen, die is veel trager, en loopt er 'ongelijktijdig' achteraan.

Misschien wil die rabbi achteraf bezien ook wel ruimte maken voor dit soort momenten. Soms kán je geen bijzondere dingen aangaan, omdat je innerlijk daar niet aan toe bent. En dan moet je dat ook niet doen. Eerst moet je weer kracht hebben om jezelf te verzamelen, herstellen.

Dat doen we vandaag op Allerzielen in wezen ook. En je kan het lapwerk in pósitieve zin noemen, in de oorspronkelijke betekenis van herstellen van wat loslaat, wat uiteen dreigt te vallen. De scheuren die er zijn door het gemis onder ogen zien, -wie gestorven is komt niet meer terug-. Maar in het herdenken je weer met hart, ziel en al je kracht verbinden met diegene die waardevol voor je was, óver het gemis heen. Zo proberen we met Allerzielen de gedachte aan de gestorvenen niet weg te houden, op afstand te houden als een object, maar ze te ontmoeten, ze horen bij ons. Elk jaar opnieuw, in de hoop dat herinnering steeds minder doet schrikken en benauwen, maar meer en meer ook goed gaat doen, verwarmt, aanwezig maakt.

Annijje Bos
Serie: 'De weg van de mens'

Lezing: Mattheus 6: 19-24a